

Kommunernas vattentillgång inom GR – Förstudie

Rapport 2022: Framtida vattenbehov,
plan för vattenförsörjning och
samarbeten

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2022
Miljö och Samhällsbyggnad
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
Text: Hannes Rydberg
Layout: Göteborgsregionen

Rapporten är framtagen av Göteborgsregionen med finansiering av Länsstyrelsen Västra Götaland och Havs- och vattenmyndigheten.

Innehåll

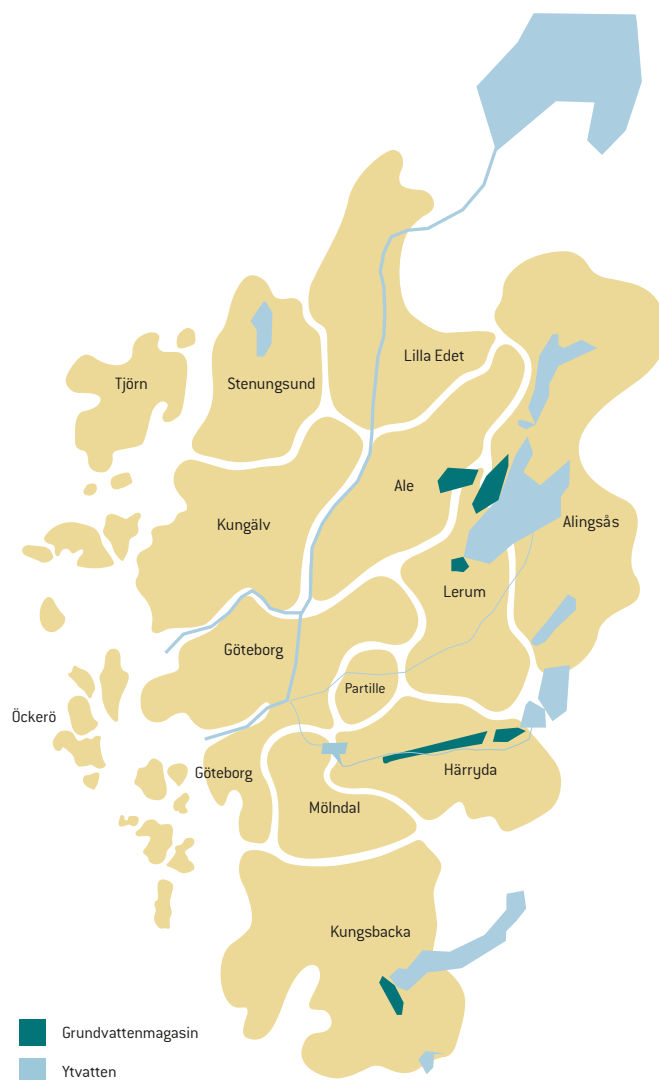
1. Inledning – bakgrund och syfte	4
2. Metod – intervjuer, personer	5
3. Kommunerna vill samarbeta	6
4. Politisk förankring	6
5. Folkökning	6
6. Vattenbehov	6
7. Kommunernas vattenförsörjning	7
8. Vattenförsörjningsplaner i kommunerna	7
9. Varför samarbeta	7
10. Erfarenheter av samarbetet	8
11. Modeller för samarbete	9
12. Slutsatser	10
Bilaga: E-postutskick till kommunerna	11

1. Inledning – bakgrund och syfte

I inledningen av projekt SVAR (Stärkt Vattenförsörjning i Göteborgsregionen) genomfördes en förstudie inför delprojekt 2, för att sammanställa aktuell information om kommunernas status och utgångsläge vad gäller vattenförsörjning och samarbete med andra kommuner. Även kommunernas önskemål, farhågor och idéer om framtida vattenförsörjning noterades. Förstudien redovisades muntligt inom projektet SVAR och skriftligt genom denna rapport.

Rapporten beskriver i tur och ordning metoden för förstudien, kommunernas vilja att samarbeta, hur stor förankring projekt SVAR har i kommunerna, förväntad folkökning och förväntat framtida dricksvattenmedelflöde. I fortsättningen av rapporten jämförs förväntade framtida flöden med de olika scenarierna från projekt HÅVAR.

HÅVAR är ett kunskapsunderlag kring framtida vattenbehov kopplat till tillgängliga vattenresurser. Det togs fram av GR och medlemskommunerna 2019-2020. HÅVAR redovisar resultat av fyra olika metoder att förutspå befolkningsutvecklingen i Göteborgsregionens kommuner fram till år 2050. Metod 1 grundar sig på SCB:s befolkningsframskrivning för Sverige, som fördelas på kommunerna utifrån att de antas ha samma andel av befolkningen i framtiden. Metod 2 är beräknad efter att Göteborgsregionens höga ökningstakt förblir bestående i framtiden. Metod 3 bygger på Västra Götalandsregionens prognos för befolkningsutveckling. Metod 4 bygger på kommunernas egna prognoser för befolkningsutveckling.

2. Metod – intervjuer, personer

Undersökningen gjordes för Göteborgsregionens 13 kommuner. Alla kommunerna medverkade i intervjuer och svarade på ett utskick efter intervjuerna.

Med vardera kommunen bokades två timmar för intervju genom kommunernas kontaktpersoner i projektet SVAR. Frågorna skickades ut till kontaktpersonerna och de fick själva avgöra vilka som skulle vara med under intervjuerna. De som blev intervjuade var omväxlande VA-ingenjörer, projektledare, strateger och chefer från respektive kommuns VA-avdelningar. Intervjuare var två personer från projektet SVAR.

Under intervjuerna ställdes 18 frågor som skickats ut i förväg tillsammans med följdfrågor i syfte att samla in kunskap om kommunernas nuläge och prognoser för vattenförsörjning. Frågorna i intervjuerna var öppna, och ställdes i syfte att få en förståelse för vattenförsörjningen i stort. Undersökningen är därmed inte inriktad på att samla in statistik. Frågorna 1-2 var inriktade mot Framtida vattenbehov, frågorna 3-12 mot Kunskap om kommunernas planering och 13-18 mot Aktuella uppgifter om samarbeten.

Intervjuerna gjordes på distans via Teams. Kommunerna hade ombetts skicka in information att läsa inför intervjuerna i samband med att frågorna skickades ut. Flera av kommunerna skickade på eget initiativ tillbaka skriftliga svar som underlag för intervjuerna. Det två intervjuerna turades om att ställa frågor och att anteckna kommunernas svar.

Efter genomförda intervjuer sammanställdes svar på frågorna och skickades till respektive kommun för att granskas med avseende på korrekthet och sekretess. Svar på frågorna 4, 6 och 9 utslöts från granskningsutskicket till kommunerna, eftersom svaren i hög utsträckning ansågs innehålla sekretessbelagd information. Även delar i övriga svar som kunde vara sekretessbelagda utslöts från utskicket. Kommunerna granskade de svar som intervjuerna antecknat och gjorde vissa justeringar och godkände sedan svaren att kommuniceras fritt inom projekt SVAR.

3. Kommunerna vill samarbeta

Det fanns ett stort engagemang hos alla regionens kommuner för att delta i förstudien. Alla kommunerna deltar redan i samarbete om vattenförsörjningen i olika former och förmedlade positiva erfarenheter från samarbetet och är positivt inställda till fortsatt och utvidgat samarbete. Alla kommunerna tycker att projektet är viktigt både vad gäller att analysera möjligheter och behov för samarbete i Klustren och att hitta samarbetsmodeller.

4. Politisk förankring

Göteborg, som initierade projektet SVAR, har ett tydligt politiskt beslut om att samverka med andra kommuner i regionen för vattenförsörjningen. De flesta kommuner planerade att efter intervjuutillfället föra en dialog med politikerna. Vissa av kommunerna anser att deltagande i SVAR inte kräver ett formellt politiskt beslut just nu.

5. Folkökning

Kommunerna tillfrågades vilken folkökning de räknar med till år 2050 och ifall de har prognoser till andra årtal. De siffror kommunerna gav vid intervjuerna diskuterades och stämades av mot prognoser i HÅVAR och senaste årets statistik för folkökning.

Det visade sig att siffrorna i HÅVAR är mycket grova och i många fall inte stämmer överens med kommunernas förväntningar om folkökning vid tidpunkten när intervjuerna gjordes. Samtidigt har vissa kommuner tagit fasta på de prognoser som tagits fram i HÅVAR och utgår från dem i sin planering för vattenförsörjning.

Senaste årets statistik för befolkningsutveckling visar på avsevärt mindre folkökning än den som genomsnittligt behövs för att uppnå ökningen som förutspås enligt HÅVARs samtliga metoder. Det finns förslag att följa upp och förmedla folkökningen och trender för regionen, för att kunna anpassa och justera planeringen för framtida vattenförsörjning.

6. Vattenbehov

Kommunerna tillfrågades om vilken ökning av årligt dricksvattenbehov som väntas till år 2050. Eftersom siffrorna i HÅVAR är grova avseende folkökningen är de så även för ökat vattenbehov. Göteborg menar att HÅVAR överskattar ökningen av vattenbehovet, att en befolkningsökning slår igenom för vattenbehovet med en faktor 0,6. Andra kommuner har räknat mer så som har gjorts i HÅVAR, att ökad folkmängd multipliceras direkt med specifik förbrukning. Väntad förbrukning vid maxdygn inklusive tillfälliga läckor efter tjäle i marken är av stor betydelse för Göteborg. Endast för fyra av kommunerna stämmer samma metod i HÅVAR överens för folkökning och ökning av vattenbehov. För tre av kommunerna stämmer en av HÅVARs metoder bäst överens med väntad folkökning medan en annan metod stämmer bäst överens med väntat vattenbehov. För övriga sex kommuner har inte ett värde för väntat vattenbehov år 2050 kunnat sättas på ett sätt som gör det möjligt att jämföra med HÅVAR. Det beror i många fall på att kommunen inte gör bedömningar för folkökning eller väntat flöde för just år 2050.

7. Kommunernas vattenförsörjning

En av kommunerna har två stora vattenverk som är sammanbyggda genom ledningsnätet. Två av kommunerna har inget vattenverk utan köper allt dricksvatten från andra kommuner. Övriga tio kommuner har ett huvudsakligt vattenverk och ledningsnät som är sammanbyggda mellan respektive kommuns huvudsakliga större orter. Den folkökning som förutspås väntas, med mycket få undantag, få vattenförsörjning genom kommunernas huvudsakliga vattenverk. Det finns också ett antal orter med egna avsevärt mindre vattenverk, där ledningsnätet inte sammanbyggs med övriga orter. Dessa små vattenverk för mindre orter väntas inte påverkas av någon betydande del av folkökningen.

En av kommunerna med ett huvudsakligt vattenverk planeras inom kort ha ytterligare ett stort vattenverk, som genom ledningsnätet är sammankopplat med det befintliga stora vattenverket. Ytterligare en av kommunerna har planer att på längre sikt bygga ett andra stort vattenverk sammankopplat med det befintliga.

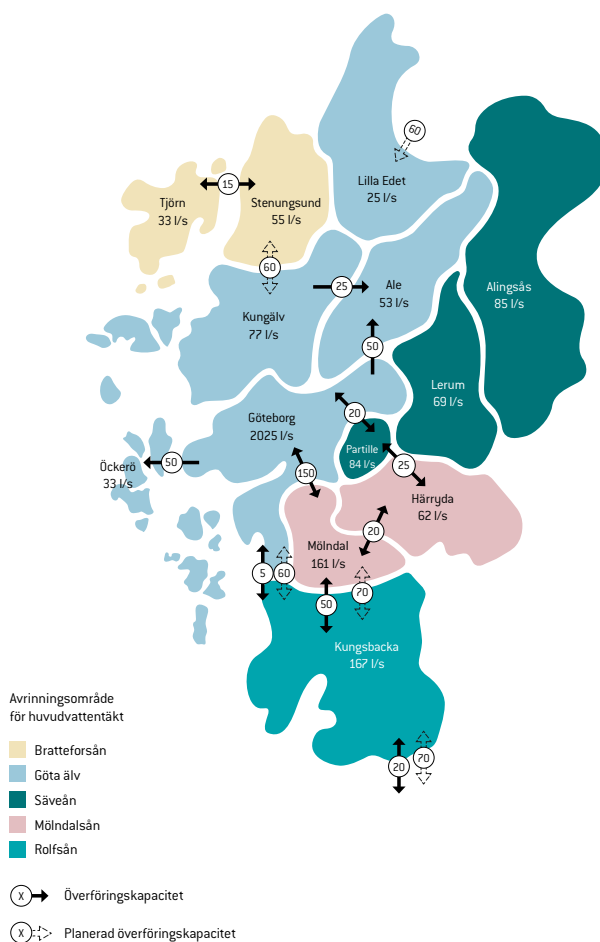
8. Vattenförsörjningsplaner i kommunerna

Fyra av kommunerna har kommunala vattenförsörjningsplaner. Sex av kommunerna står just nu inför att ta fram kommunala vattenförsörjningsplaner. En av kommunerna anser sig ha behov av en kommunal vattenförsörjningsplan, men saknar resurser att ta fram en. Två av kommunerna anser sig inte behöva egna kommunala vattenförsörjningsplaner.

9. Varför samarbeta

Två av kommunerna måste samarbeta med grannkommuner eftersom de köper allt vatten och inte har egna vattenverk. Fyra av kommunerna behöver stöd för ordinarie vattenförsörjning i framtiden. Tre av dessa är på gränsen att klara sin vattenförsörjning redan nu och behöver därför utökade leveranser från andra kommuner inom kort.

Fem av kommunerna behöver redundans som backup till det ordinarie vattenverket, vilket kan erhållas genom att koppla samman ledningsnät mellan kommuner. Två av kommunerna behöver stöd för vattenförsörjningen nu, eller är på gränsen att behöva det, men planeras få god dricksvattentillgång i framtiden genom ytterligare vattenverk, så att de kan hjälpa andra kommuner med vattenförsörjningen.

Bildtext: Illustration från Vattenförsörjningsplan för Göteborgsregionen, uppdaterad 2020

10. Erfarenheter av samarbetet

Alla regionens kommuner har positiva erfarenheter av samarbete med andra kommuner om vattenförsörjningen. Exempel på sådant som, enligt kommunerna, är viktigt för samarbete är:

- God samarbetsvilja, tillsammans-känsla
- Träffas och diskutera, lyhördhet är viktigt
- Öppenhet, struktur, projektverktyg och dokumentation är viktigt
- Tydliga avtal och överlämning till ny personal
- Stötta varandra genom GR
- Kunskap resurser, planering och administration kan delas
- Gemensam information till politiker
- Tätt utbyte och kontakter, givande och viktigt
- Liknande angelägenhetsnivå behövs, win-win är viktigt
- Egen planering i kommunerna först
- Möjlighet att utnyttja vattentäkter så de räcker vid torka
- Kontaktpersoner med direktnummer
- Samarbetsforum utifrån ledningsnätets utbredning är viktigt
- Politisk förankring och regionalt perspektiv
- Politisk förankring tar tid – bra att känna till styrningen i samarbetskommunerna
- För långsamt samarbete innebär att förutsättningar förändras både i VA-försörjning och i planerad vattentäkt
- Personalbrist sätter kommunerna i otakt
- Frågor kan lösas över en kopp kaffe
- Investeringsfördelning och pris på vatten är knäckfrågor
- Kan inte lösa vattenförsörjningsfrågor som ensam kommun
- Lättare med kommunalförbund om vattenverk ska samägas
- Tidig information och löpande information
- Behövs gemensam syn på behov i regionen

11. Modeller för samarbete

Flera av kommunerna har idag avtal med andra kommuner om ordinarie vattenförsörjning. Andra har avtal om ömsesidig redundans genom sammankopplade ledningsnät. Vissa sammankopplingar är idag enkelriktade, men kan komma att göras om så att de kan användas för utbyte i båda riktningarna i framtiden. Följande frågeställningar är ett urval av sådant som har sagts vara viktiga för kommunernas samarbete:

- Garantier om leverans vid avtal eller via gemensam organisation?
- Leverera via annan kommun?
- Investera i en annan kommun?
- Förbättra leveranssäkerhet och minska kvalitetsrisker?
- Struktur, kompetensförsörjning och styrning regionalt via ett bolag?
- Hur hanteras gemensamma redundans-kostnader?
- Kan intentionsavtal göras mer bindande?
- Hur samplaneras med ekonomi och med samhällsutveckling?
- Länsstyrelsens och GR:s samordnande roll?
- Vem investerar och vem betalar ledning genom grannkommun?
- Sammanställa kommunernas modeller för VA-försörjning?
- Regional samordning via avtal eller annan organisationsform?

12. Slutsatser

Kommunerna i Göteborgsregionen har alla en önskan att samarbeta om vattenförsörjningen för att möta krav och önskemål om säker vattenförsörjning inför en förestående folkökning. De prognoser som finns för befolkningsutvecklingen visar på en betydande folkökning i alla regionens kommuner.

Däremot är prognoserna inte överens om hur stor folkökningen blir och hur den fördelas mellan kommunerna. Många av kommunernas befolkningsprognoser sträcker sig enbart till år 2030 eller ett år därkring. I HÅVARs metod 4 har antagandet gjorts att befolkningsutvecklingen fortsätter på samma sätt efter prognostiden fram till år 2050. En kommun har framfört synpunkten att ett mål om snabb folkökning fram till år 2030, kan få till följd att folkökningstakten därefter måste minska drastiskt för att kunna hinna i kapp med utbyggnad av infrastruktur, där VA-lösningar är en viktig del.

Flera av kommunerna står för relativt likartade utmaningar, där exempelvis sex kommuner samtidigt står inför att ta fram kommunala vattenförsörjningsplaner. Sex av kommunerna är, eller räknar med att bli, beroende av vattenförsörjning helt eller delvis från andra kommuner. Fem av kommunerna har behov att uppnå redundans i vattenförsörjning genom sammankopplingar mellan kommunerna.

Det finns kunskap och erfarenhet av att genom avtal samarbeta om vattenförsörjning mellan kommunen. Det är enligt vissa av kommunerna inte möjligt att garantera vattenförsörjning, eller en säkrad andel av produktionen, genom befintliga avtal i händelse av vattenbrist. Nuvarande avtal ger heller inte stöd för att ta mer betalt vid vattenbrist respektive ha ett lägre pris på vattnet i tider av god tillgång. Redundansen i regionen skulle kunna öka genom mer strategisk användning av tillgängliga vattenresurser. Detta genom att kommuner som har möjlighet att köpa vatten från Göta älv gör det för att spara på de egna vattenreserverna i sjöar och dämningar. På så sätt skulle kapaciteten i dessa vattenresurser vara god vid ett eventuellt avbrott i vattenförsörjningen i Göta älv. Idag saknas dock incitament för denna typ av strategisk vattenanvändning inom regionen.

Ur den sammanställning av kommunernas framtida behov av vattenförsörjning som gjorts inom förstudien, var det svårt att utläsa både grunden för beräknat behov, samt möjligheterna att tillgodose behovet. För övriga delmoment inom SVAR-projektet behövs tydliga utgångsvärden för respektive kommuns behov och kapacitet, samt en regional modell för vattenbalans, för att kunna bedöma möjligheter och planera för en framtida regional vattenförsörjning som kan möta dessa behov.

Bilaga: E-postutskick till kommunerna

Frågor om aktuell kommunal planering för framtida vattenförsörjning i medlemskommunerna

Undersökning inom projektet SVAR - Stärkt vattenförsörjning i Göteborgsregionen

Göteborgsregionen ställer nu några frågor till medlemskommunerna kring planer för framtida vattenförsörjning. Utskicket görs till kontaktpersoner för projektet SVAR. Det är viktigt att ni svarar och att en intervju genomförs med var och en av kommunerna.

Delar av den information som här efterfrågas kan vara säkerhetskyddad. Sådan information kan likväl vara viktigt underlag för projektet SVAR och kommer att hanteras under sekretess. Meddela om det dessutom finns särskilda krav för att få ta del av informationen, såsom sekretessavtal eller säkerhetsklassning. Skicka inte säkerhetskyddad information via mejl.

Gör så här:

- Svara via e-post angående tid för intervjun och bifoga eventuella dokument och länkar om kommunens vattenförsörjning ni vill hänvisa till
- Läs igenom frågeställningarna nedan och stäm av inom din kommun. Var beredd att svara på frågorna utifrån hela kommunens perspektiv
- Bjud med eventuella kollegor som behövs för att kunna svara för hela kommunen under intervjun
- Skicka eventuellt kompletterande dokument och länkar att läsa inför intervjun
- Vi på Göteborgsregionen bokar in intervjuer med er i kommunerna. Så långt det är möjligt ska intervjuerna genomföras under augusti och september.

Frågorna är uppdelade i teman enligt följande tre rubriker.

Framtida vattenbehov

1. Vilken folkökning räknar ni med fram till år 2050 och hur väntas den fördelas över kommunen?
2. Vilken ökning av mängden kommunalt dricksvatten räknar ni med fram till år 2050?

Plan för vattenförsörjning

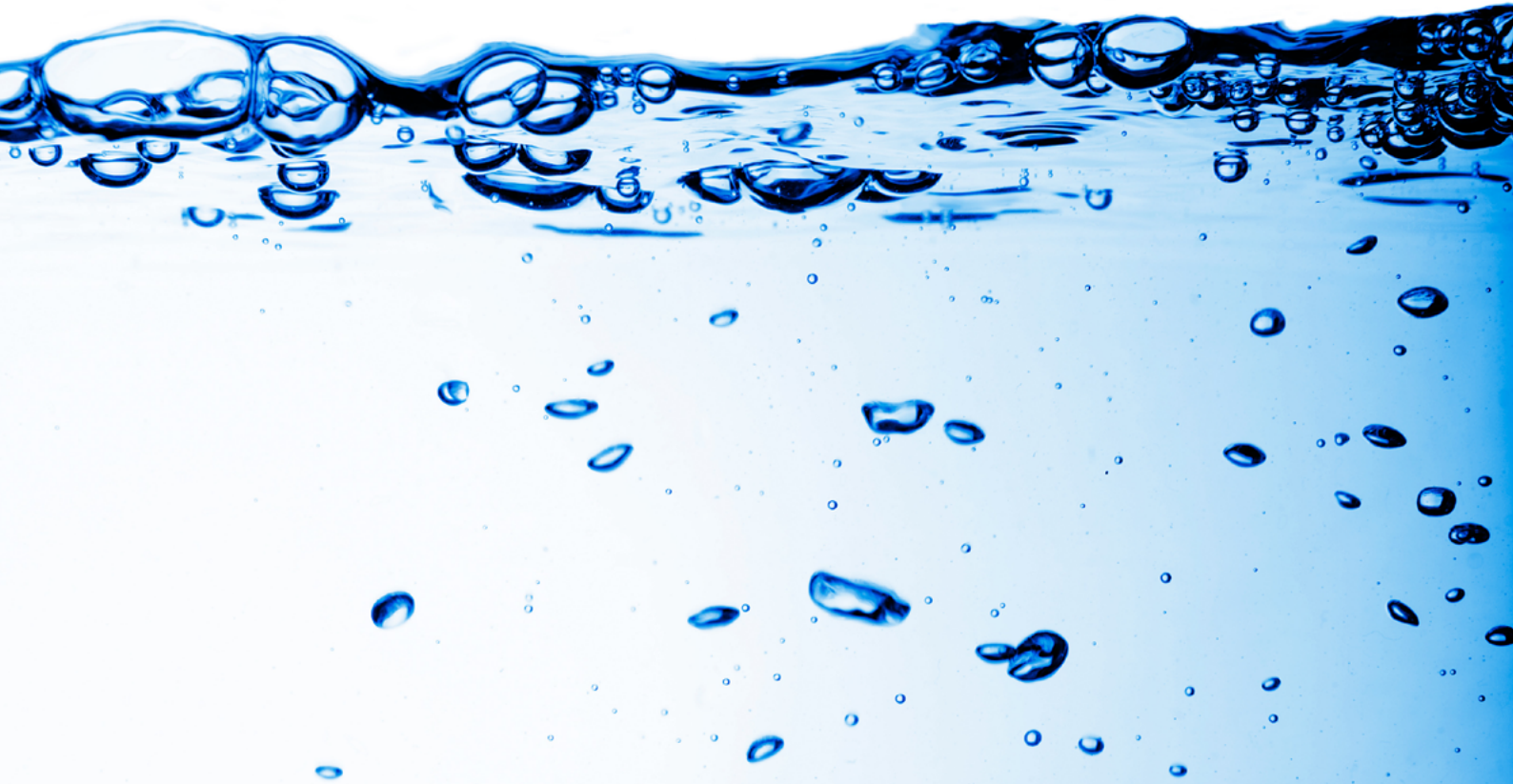
3. Hur ser vattentillgången ut inom kommunen avseende råvatten och dricksvattenproduktion?
4. Vad kan tänkas komma att begränsa råvattentillgången?
5. Vilka möjligheter finns att utöka tillgång till råvatten och dricksvattenproduktion?
6. Vilken reservvattenförsörjning finns och planeras för?
7. Vilka övergripande strategier och mål finns inom kommunen för framtida vattenförsörjning?

8. Vilket tidsperspektiv finns för genomförandet av planeringen?
9. Vilka konkreta åtgärder har vidtagits för att stärka vattenförsörjningen och vilka planeras - och när ska de göras?
10. Vad har förändrats i planering och synsätt sedan gällande planeringsdokument togs fram?
11. På vilka nivåer har planeringen för vattenförsörjning förankrats inom kommunen?
12. Vad återstår att planera för och att besluta om avseende framtida vattenförsörjning?

Samarbeten

13. Vilka samarbeten för dricksvattenförsörjning har kommunen idag och vad är genomfört eller överenskommet hittills?
14. Vilka framtida samarbeten för dricksvattenförsörjning planerar kommunen?
15. Finns det ytterligare behov av samarbete eller möjligheter för er kommun att hjälpa andra kommuner med vattenförsörjning?
16. Ser ni några hinder och utmaningar för ett fortsatt och utökat samarbete om vattenförsörjning?
17. Vilka lärdomar och erfarenheter har ni från samarbetet om vattenförsörjning hittills?
18. Vad skulle behövas för att samarbeten om vattenförsörjning ska fungera bättre?

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

GÖTEBORGS
REGIONEN

www.goteborgsregionen.se